

The Grand Scheme

P. Matos-Massey

⁶ The cities that you shall give to the Levites: the six cities of refuge that you shall provide for a murderer to flee there, and in addition to them you shall give forty-two cities. ⁷ All the cities that you shall give to the Levites: forty-eight cities, them and their open spaces. ⁸ The cities that you shall give from the possession of the Children of Israel, from the many you shall increase and from the few you shall decrease, each according to his inheritance that they shall inherit shall he give of his cities to the Levites.

⁹ HASHEM spoke to Moses, saying: ¹⁰ Speak to the Children of Israel and say to them: When you cross the Jordan to the land of Canaan, ¹¹ you shall designate cities for yourselves, cities of refuge shall they be for you, and a murderer shall flee there — one who takes a life unintentionally. ¹² The cities shall be for you a refuge from the avenger, so that the murderer will not die until he stands before the assembly for judgment. ¹³ As to the cities that you shall designate, there shall be six cities of refuge for you. ¹⁴ Three cities shall you designate on the other side of the Jordan, and three cities shall you designate in the land of Canaan; they shall be cities of refuge. ¹⁵ For the Children of Israel and the proselyte and resident among them shall these six cities be a refuge, for anyone who kills a person unintentionally to flee there.

¹⁶ If he had struck him with an iron implement and he died, he is a murderer; the murderer shall surely be put to death. ¹⁷ Or if with a hand-sized stone by which one could die did he strike him, and he died, he is a murderer; the murderer shall surely be put to death. ¹⁸ Or if he struck him with a hand-sized wood implement through which one could die, and he died, he is a murderer;

²⁵ The assembly shall rescue the murderer from the hand of the avenger of the blood, and the assembly shall return him to his city of refuge where he had fled; he shall dwell in it until the death of the Kohen Gadol, whom one had anointed with the sacred oil. ²⁶ But if the murderer will ever leave the border of the city of refuge to which he had fled, ²⁷ and the avenger of the blood shall find him outside of the border of his city of refuge, and the avenger of the blood will kill the murderer — he has no blood-guilt. ²⁸ For he must dwell in his city of refuge until the death of the Kohen Gadol, and after the death of the Kohen Gadol the murderer shall return to the land of his possession.

²⁹ These shall be for you a decree of justice for your generations, in all your dwelling places. ³⁰ Whoever smites a person, according to the testimony of witnesses shall one kill the murderer, but a single witness shall not testify against a person regarding death.

5 ח'לן מבארים, כי עבר הירדן ישנן ערי-מקלט בשיעור גדול הרבה יותר – באופן ייחסי – מאשר בארץ כנען (שלוש ערים לשני שבטים, לעומת עמות שלוש ערים לחשעה שבטים), זאת ממש ש"בגלווד נPsi רוצחים". – בגלווד מצוים רוצחים רבים.

6 תהליך אדורך של כפורה – החומרה נספת בהרגית נפש: קושי הכפירה. בשאר עברות, הכפירה הנדרשת די קללה: למשל, על חטא חמוץ בחלוקת שבת בשוגג – יביא קורבן חטאöt בששת חטאöt השווה מעה כסף בלבד, תכפר. אמנים כדי שיביא חטאöt בשוויה סלע – אבל אפילו כך, זה יהיה תשובה קללה וזולה וחסיטה. בעבורות שפרתן אשם, עלות הקורבן גבוהה מעט יותר – לפחות שני סלעים, וקרו ונחמש בחלקן (שבוי לו). אך גם בדרישה כזו קל לעמוד. לעומת זאת, רוצח בשוגג עונשו חמוץ אף מונימ: "כי בעיר מקלט ישב עד מות הכהן-הגדיל" (במדי שם, כה). הוא מפסיד את מקומ עבדותיו, נפרד מידי-נפשו, נוטש את

בני משפחותו האהובים; כל מהלך-חויו נקטע, בשניה של חוסר והירות. וגם שם, בעיר המקלט, מרוחף עליו הפטום בכל עת: אם רוצחים לכבדו בעליה תורה או בכבוד אחר, חייב הוא לומר: "רוצח אני"; ורק אם בכלל ואת רוצחים לכבדו, רשאי להתכבד. ביזוי עצמי זה הוא חילק מתהילך הכפירה, הנלמד מיוזה צבר הרוצח" – עליו לדבר ולספר שהוא רוצח (וברי שם, ד; רמב"ם שם ז). ייסוד הדישה: ש"דברו", "דברים" וכדו, נדרש כל מקום בדיבורו. אם ייעז לא לטאת לפני זמנו – יתחייב בנפשו! ויש דעה, שלא רק גואל-הדם יכול להרוגו, אלא כל אדם (מכות יב). ואפיו כל ישראל צדיקים לו שיושיעם, כיواب בן צרויה שהיה מצביא מיוחד מוחך במיינו – לא יצא (שם יא). ומה יהיה במלחמה הקדשה ובאה? הרי זה פיקוח-נפש של כל ישראל! – נכון, עוננה תורה הנצח – זו בדיקת הסיבה שהוא לא יצא! בזה שחייב רואים שהוא משיך לגלות, אנו דואגים בצורך הטובה ביתר לכל ישראל! ובכפנת פערנו ובירור שמה, הסביר מודיע לנו לא ידחה פיקוח-הנפש את אישור יציאתו מהעיר. וכמה שנים נמשך עונש כבד זה? – יתכן עשרות שנים! עד מות הכהן-הגדול. אין כל אפשרות שיצא קודם לכך. אפיו יرحم עליו גואל הדם ויוטר לו

3 Artscroll- Stone chumash

^{9-34. Cities of Refuge.} Whenever someone takes a life, there are four general possibilities: (a) If the act was accidental to a degree that the perpetrator was blameless, he is absolved of responsibility; (b) if the act was unintentional, but with a clearly defined degree of carelessness, the perpetrator is exiled to a city of refuge; (c) if the circumstances of an intentional murder were such that the court cannot carry out the death penalty, or if there was a high degree of negligence — what the Sages call "unintentional, but close to intentional" — the sin is too grave to be absolved by exile; (d) if killing was intentional, and the murderer was properly warned and his act was witnessed, he is liable to execution by the court.

Only the court has the authority to decide which of the above applies, and until it does so, a close relative of the victim, the *avenger of the blood*, has the right to kill the perpetrator. To prevent him from doing so in the event the killer does not deserve that fate, the Torah provides that the perpetrator should flee to one of the cities of refuge where he will be safe from the wrath and vengeance of the relative, pending the decision of the court. The Torah will now describe the function of the cities and set forth the guidelines for the cases that require exile.

4

¹⁴ שלוש הערים תחננו מערך לירדן — Three cities shall you designate on the other side of the Jordan, i.e., on the east bank. The verse provides that the two-and-a-half tribes to the east should have as many cities of refuge as the nine-and-a-half on the west — a seeming disproportion. The Sages (*Makkos 9b*) infer from Scripture that murder was more common on the east bank so that, despite its smaller population, it required more places of refuge (*Rashi*).

Even though these cities were specifically for unintentional murderers, so that the high incidence of premeditated

murder should not have a bearing on how many cities were needed, it stands to reason that many killers would try to make their crimes appear to be inadvertent, thus making them eligible for refuge. Furthermore, even though the population of the east side was smaller, the size of the territory was as great as that on the west side, so that more cities were needed to enable killers to flee there before they were caught by avengers (*Ramban*).

5 כהן הכהן – ג נזקן

מצד שני, גם שוגג הקרוב לאונס אינו גולה, כי במקרה זה אין צריך כפירה כה חמורה (שם, ג). רק רוצח בשוגג, שאינו קרוב לאונס ואין קרוב למציד – גולה. בשאר עברות שבתורה, החלוק בין שוגג שיש לו כפירה, לבין שוגג שאין לו כפירה, הם ברורו הרבה יותר: לכל שוגג, גם זה הקרוב למציד – יש כפירה; ומנגד: רק למزيد הגמור, אין כפירה במילוק או בקורבן. ואילו בעברות של הרוצח בשוגג, בולטות איפוא כבר בהגדלה. וחומרה נספת בהגדלה: בשאר עברות, קיימות הגדלה פוטרת הקוריה: 'מתעסך'. למשל בהלכות שבת: אדם ראה עגבנייה מושלכת לארץ והרימה, אך ברגע שמשך אותה כלפי מעלה – התברר לפטע שתלש אותה ממקום גידולה. אדם זה אינו נחשב אפילו שוגג, אלא 'מתעסך בעלמא', ואינו חייב חטאöt מלבדnashe'im שיש בהם הנאם. כי השוגג, צריך שתהא במעשה מודעות, כוונה כלשהלי למעשה האסור: או שהתוכוון לקטוף, אך לא ידע שהוים שבת; או ידע שהוים שבת, אך לא ידע שאסור לקטוף בשבת. ואילו במקרה שהבאנו, האיש 'התעסך' בהרומת עגבנייה, וכלל לא התכוון לקטוף; לכן – אין הוא זוקק לכפירה.

אין לא כן ברוצח בשוגג. כאן, הימתעסקי הוא כשוגג לכל דבר! מי שחטאöt עצים במקומות בו שכיח שמhalbכים אנשים, וכלל לא ידע שמשיחו מצוי כרונע בקבתנו, "וונשל הברזל מן הח' ומצא את רעהו ומת – הוא ינוס אלacht הערים האלה" (דברי יט, ה). כי היה עליו לבדוק ולהיותה.

עד כמה החמירה התורה, בשמירת נפשות ישראל!

היזור מ'ריצה בכו!

לאור כל זאת, נשאל עצמוני: אם אדם זרך ابن לרוחב בראשנות, ואף אחד לא ניוק - האם עבר על מצוות התורה? – ודאי שכן; הוא חטא בכך, שלא נזהר לשמור על חיי הצלות, ועל רכוש הצלות. אמן הוא חס עליו ולא עבר שם אדם, וממילא אין גואל-דם ואין צורך לנוס לעיר מקלט – אבל המעשה עצמו נורה באותה מידה! מבחןינו, הוא חייב לעשות תשובה, בדיוק כדי שישוב שנים בעיר מקלט ומכפר על רשלנותו. ואדרבה: הגולה רואה לאן הגיעו, ועשה תשובה בגלותו; לומד מוסר בכל יום, ואומר "תהלים" בראש מorden. ואילו זה – נשאר עם מידותיו הרעות וייחור עמו לעולם-הבא!

ובון איפוא, שכן כל היגיון במשפט כמו: "אתמול נהגתי מהר וכמעט התגעשתי – אבל ברוך הוא! לא קרה כלום". בעצם קרה דבר נורא! התרשלות בשמיירת נפשות – ודי בזיה! השאר, התוצאות – הן כבר עניין אחר. העברה של חוסר הזהירות תלולה מעתה ועומדת, עד שתכפר עליה. ומכאן, לכל מי שיש ברשותו נשק ואני נזהר בו – אם בא-פריקת מחסנית, ואם בהנחת הנשך ללא השגהה בבית המדרש – הרי שאדם זה הוא 'רוצח בכו!' מעד מעשו – הוא צריך להיפרד מהחברה, ולצאת לגלות מכפרת בעיר מקלט. אלא שהקדוש ברוך הוא ברחומי חס עליו, ולא אעה לידי אסון.

הכבים, הם היום זירת אי-הזרירות והרשנות. איש אינו מוכoon להזיק, ובכל זאת מגיעים לבתי הקברות מדי שנה, לי"ע, מאות מתחשיים בנינה וכאלה שנרגעו מפצעיהם הרעה. אדם מתרגל לחמק מקioms חוקי המדינה, וחושב שוגם חוקי התעבורה תליים בהשkeitו על המדינה וחוקיה – וזהו טעת מריה! גם מי שהש��פו הדתית אינה מכירה במדינה, חייב להקפיד על כל פרט של חוקי הנינה, יותר מאשר בסעיף מה"שולחו ערכך": שהרי חמירה סכנתא מאיסורה (חמורה סכנה מאיסור – חול). חובת ההזריות בדרכים תקפה עוד קודם שהוקמה ה"כנסת", מושם שהتورה אוסרת לסכן אדם בישראל; הן את אחרים, והן את עצמה. אדם הנוגה בחסור זירות, בנסיבות אסורה, מי שעוקב במקומות שאסור בעקביפה – עליו לדעת

(ה) התייחסות זו של התורה נובעת מתווך רגשותה הרבה לחוי אדם. נשמת האדם יסודה בעליונים, כפי שהתברר בתורה בפרשת היצירה. התורה מלמדת (כראשת א), כי בדבר ה' השרצו המים שרח נפש חייה, גם הבמות והחיות נוצרו מן האדמה (שם כה). לעומת זאת יצירת האדם הייתה שונה בתכלית. אמונה גופו נוצר מן האדמה, אולם הרוח נופחה בו מפי הכרוא בעצמו (שם ב). מכך נובע שחיה האדם הימם קדושים בקדושה של מעלה, ומכאן החומרה הרבה שבמתייחסת התורה לכל צורה של נטילת חיים. מתקוף הסתכלות זו על חי אדם, קובעת ההלכה שכמעט כל מצוות התורה נdroחות מפני פיקוח נפש. כל גודל אמרה תורה ביחס למצוות ויקרא (י. ח): "אשר יעשה אותך האדם – וחוי בהם", ופסקו רבי ישמעאל (סנהדרין ע, א): "חויה בהם – ולא שימות בהם". כאמור, כל מצוות ה"עשה" או ה"לא תעשה" נdroחות מפני סכנת איבוד נפש, ואפלו מפני ספק פיקוח נפש.

וזה הכלל ההלכתי הקובל שברוב מצוות התורה "יעבור ואל יהרג", וכי השביב ואת רשי' (שם) משומש שירה בעניין הקביה נשמה של ישראל, עד כדי כך שהעדיף לדוחות בגללה אפילו את השבת, את יום הכיפורים או מצוות חשובות אחרות.

(ג) כיוון ששנמת האדם הינה חלק אל-לה ממעל, לפיך לא ניתן להתייחס כלפייה בקנה מידה חומריא כלשהו. יובי של שנות חיים או מיעוט של ימים הינם מושגים כמותיים, שלא יכול להוות להם גישה כלשהי בתחום הערכי שלהם "חיה". אין לנו מואנונים בשלשם היכולים למדוד את היחסות הקרושה שנופחה באדם מפי הכרוא.

יתר על כן, אם הנרגג היה חולה במחלת סופנית, ומותו היה רק שאלה של זמן קצר ביחס, גם או דינו חייב לכל דבר. הדברים נתבראו בהמשכים של דברי הרמב"ם (שם, הלכה ז): לאחר ההרגע את הבריא או את החולה הגוטה למות, ואפלו הרג את הגוטט, נהרג עליו.

לאוטו גוטט כבר לא היה כל סיכוי להחלים, הוא מוטל בMITTEDה כמעט לאו תנווה ואינו מסוגל לעשות ולא כלום. למרות כל זאת, כל זמן שהנשמה בקירבו הריווח חי לכדי דבר וההורג חייב מיתה. גם אם חולה שרווי בחסור הכרה, כל עוד ויק נשמת רוח חיים באפו, איש אינו רשאי ליטלה ממנה או להחיש את מן יציאת נשמתו. כל קיצור של משך החיים, נידון לפני השקפת התורה ברכח.

לפי גישה זו החיים הינם ערך מוחלט, שכן מה שישווה לו בערכו, ולא משחו פונקציוני, שכן שארינו מביא תועלות נזונות לוויתר עליו. כאשר המדבר בבית חירות או במכונה תעשייתית ניתן להתייחס אליה מבחינת הרוח או הפסד שהיא מפיקה. והוא אם עלות התפעול של מכונה

(ה) הרי יתכן שהרופא בשוגג הוא אהובו – אין הרוצה רשאי לצעאת (שם א, ז); ואפלו מות בעיר מקלטו, אין מיתתו מכפרת! קוברים אותו בבית-העלמין המקומי, ורק במוות הכהן-הגadol עבירותו לcker אבותיו (שם ז, ט). יתרה מכך: גם מות הרוצה לפני השسفיק לגלות – מוליכים אותו לckerה בעיר המקלט, עד מות הכהן-הגadol (שם). מhalbכות אלה ניכר בעליל, שהגלות מעניקה לרוצה לא רק מחסה לחיו הגשמיים, אלא ערך עליון לחיו הרוחניים: כפירה לחתאו עיי' דעה במכות. לימודי תורה מן עיר מקלט).

ואגב, אם הרוצה נשא בעבר ממשה ציבורית, הרי שוגם כשיוכחה סוף-סוף לשוב לبيתו במוות הכהן, לא יסתהים פרק ענום זה בחיו: "אף על פי שנטכפר – איןנו חור לשררה שהיה בה, לעולם. אלא הריהו מورد מגודלתו כל ימי, הויאל ובאה תקלה זו הגדולה על-ידי" (שם, יד). במלים אחרות: חייו – לא ישובו לעולם לקדומותם. לא לחנים כתוב הרמב"ם (שם א, ז): "וain להם, הוא יתניף את הארץ". שפיקות-דים – מרשיעה את הארץ.

(ה) הגדרות המשוגב: 'מתעסק'

ואל נוכח: יתכן מאד שהגולה הוא אדם נפלא, התורם לחברה, שرك דבר בפלאפון באמצעות הנסעה, וכך לא הבוחן בילד השובב הרץ לככיש... ובאמת יש לומר: מדובר שלא נפטר נהג זה מדין מתחשך? הרי לא התכוון כלל לפוגע בילד! בנסיבות אחרות, מעשה כזה אינו מתייחס אל האדם, ודיינו במעשה הנעשה עצמו – פטור; כי אין העשאה מתייחס אליו. אם-כן מדובר בשפיכות-דים, מתחיחסת הפגיעה אל הנגן – התשובה מצויה בסברת בעל ה"ינתיות"; בקשר לאיסור "בל ראה": המשאיר בפסח שkit חמצ בביתי, מפני שלא ידע שבקשיות יש חמצ – אין לו פטור של מתחשך אליו. נולל להמר: הוא לא התכוון להשאיר חמצ בביתו. כי איסור זה אינו מחייב על המעשה – על שקנה חמצ והשאירו בביתו – אלא על המחדל; על אי-עשיה. על כך שלא דאג להוציא את כל החמצ מביתו, כפי שצטווה.

– וכן גם בנתג': אכן הפגיעה אינה מתחיחסת אליו, אך מתחיחסת אליו-הזהירות מפני הפגיעה! כי במחдел, בחומר עשויה מספקת – אין פטור של מתחשך. מתחשך שיק, שרוצים ליחס מעשה מסוים אל האדם: האם הוא עשה את מעשה קטיפת העגבניה בשbeta; – לא; הוא רק 'מתעסק' בהרمتה. אבל כשודרים ממק' להיזהר; כשהכל מה שモטל עליו הוא להימנע, לשים לב – אין יכול לומר: סליחה, אני "ריך" לא שמתי לב...

11. ארכיא 3/ר' – ר' ד

בשל החסיבות הערכית של חי האדם מתחיחסת התורה בחומרה גם למי שהורג את הזולות בשגגה. גם אם אין כל ספק שלא על הדעת להרוגו, כיוון שגם לפוגע באיש, ועל אותה כמה וכמה של אלה על הדעת להרוגו, כיוון שגם ממקום חי אדם קופחו, התורה אינה מרצה לעבר על רק לסדר היום.

פרשא מיהודת נאמרה בתורה אורות הרוצה בשגגה, שהומרת מעשהו מחייבת תגובה הולמת, ועל כן צוותה עליו התורה לעזוב את ביתו וסבבתו ולנסות לעיר המקלט. רק הгалות עשויה להוות כפירה לאדם על המעשה החמור שיצא מbelow דעת מתחת דיון.

בפרשא זו מגלת התורה ייחס כפול אל מי שמתוך חוסר והירות גרט לאובדן חי אנוש. מחד – כיוון שהוא היה הגורם לאסון הנורא, עליו לשאת בעונש חמור, שCHOOL כמעט עצער המיתה. מאידך – אם אכן מוכן הוא לגלות ולשאת בעונש, מאפשרת לו התורה מנוס מהחטא ומתוצאותיו. כיוון שהגגה באה לדיר, חס עליו הקביה והורה לו דרך של הצללה.

מידת חס זו של הקביה הותווותה על ידי חבר מימים קדמוניים, ממש מן היום הראשון ליצירת האדם. ביום בו נברא האדם, בו ביום הוא חטא גורם בקר מיתה לעולם, נמצוא שחוין מעצם העבריה שעבר, הוא נאשם גם בקר שגורם מיתה לאנושות. על מעשאו זה נעשן האדם הראשון בכל חומר הדין. אולם בה בעת גם הורה לו הקביה את דרך הכפירה שבאמצעות הgalot.

על פרשת ערי המקלט נאמר במודש (גדבר רבא כג, יט):

זה שאמור הכתוב (תהלים זה, ז): יזכור רחמייך והחדריך כי מעולם המה...

אמר דור: רבונו של עולם, אילו לא חדריך שקדמו לאדם הראשון, לא התחה לו עמידה, שנאמר (בראשית ב, י): כי ביום אכלך ממן מות מותה, ואחר כך מות...

לו? גרש את מנג ערד... ולמה נתגרש? על שהביא מותה על דורותיו והיה חייב למות מיר, אלא שירחמת עליו וגורשו בך רוחך בשגגה שגולה ממקומו לעיר מקלט. לך נאמר: יזכור רחמייך... כי מעולם המה...

היהדות גורסת שחיי האדם הם המתנה היקרה ביותר שהוא זכה לקבל מידי ריבון העולם, ואין מה שישוה ליקרת מתנה זו.

האפשרות שניתנה לבני המין האנושי לשכן בקיבם נשמה שמצוותה בגביה מורומיים, היא כוות שאין ערכן אליה. לפיכך גם אם מוקף האדם בסבל ובביסורים כישראל איוב, הזכות לחיות עולה על כלונה. גם אם הסבל נורא אין בו כדי להאטיל על עצם הזכות לחיות.

ברוח דברים אלו פירשו חז"ל (קדושים פ, ב) את הפסוק (איכה ג, לט): "מה

אולם דוקא בגלל היות החיים תשורה כה נפלה, שומא על האדם לנצלת בעריכות ולא לבובות בשבייל דברים של מה בכר, מי שמייר

יתאונן אדם חי", בMOVED: "דיו חיים שנתי לי". קילוריין לעיניהם דבריו רשי

על אמרה זו:

למה יתאונן אדם חי – מהו יתרעם אדם על הקורות הבאות עלי, אחר כל החסד שאני עשה עימו, שנחתי לו חיים ולא הבאתי עליו מותה.

ככלנו מתפללים ומיחילים שאך טוב והצד ירדפונו כל הימים, אולם גם כאשר אדם מצוי במצב של "הסתור פנים" וכולו נבלה, אל לו לשכוח את העיר שבעצם עובדת היותו בחים נשוף מעוד הבורא חסד נפלא כלפיו. כל רגע מן החיים מהווה הומנות פז של התקשרות בין אדם לבוראו, لكن חוכת כל אדם להתמלא הדעה על כל רגע שנייתן לו לחיות, גם אם זה מלאוה בסבל ובצער.

לקח מאלך בתחום זה למדרנו מינונה הנבואה. המקרא מבאר כי בראותו כי כלתה אליו הרעה ובידועו בכירור כי בשלו אריר השער הנורא בלבד ים ולא יהיה לו מונס מן ההשלכה אל הדם כדי שהים ישקט מעונו, אמר אל המלחמים יונה א, יב: "שאוני והטילוני אל הים". בעלי המוסר אמרו כי הביתוי "שאוני" שהויסף יונה בא כמו לבטה את עוז רצונו לחיות לפחות עד דקוטר ספירות. עד שיטול אל הים לפחות עוד ויהי דקה או שתיים בפניהם שישואו לאורך הסיפון.

ברור כמו כן, שהאדם אין יכול להביע על חייו בעל "מכונת הנאה", שיש להפיק ממנו את מריבת התענוגות. לפיכך גם אם אין האדם נהנה מן החיים במובן פשוטו של המושג, אין לו כל רשות לקפחים.

החיים ניתנו לאדם כפיקדון מעת הבורא, ואין לאיש, כולל הארט עצמו, זכות כלשהו לקטרם או לאדם. בפנים מסוימים חומר דין של המאבד את חייו הוא, ממי שרוצה אחרים. אמן לא ניתן להעמיד אדם כוה לדין שלبشر ודם, שהרי כבר מות. אולם בעוד שרוצה נידון בבית דין של מטה, ומיתתו עשויה להיות כפלה על עונותיו, המאבד עצמו לדעת מפסיד גם את חלקו בעולם הבא.

לדעת היהדות אין בעולם סיבה "הומניות" כלשהו שתעדיך איבוד

לדעת, על אחת כמה וכמה שנימוקים של "חוסר רצון" ליפול למעמדה על המשפחה" או כיווץ באלו, אינם תופסים בעניין זה כלל.

טיור נורא סיפרו חז"ל אודות רגיעו האחרוניים של רבי חנינא בן תדרין, וממנו למדרנו את השקפתה הבהירה של התורה בnidion זה. כך נאמר בוגרמא ובעודה וורה ז, א:

הבאודה ובכבודו בספר תורה והקיפוו בחביבי, זמורות והציגו בהן את האור, והביאו ספוגין של צמר ושראות במשם והניחום על יבו כדי שלא מצא עצמו מהרה... אמרו לנו אף אתה מתח פיך ותיכנס בך האש. אמר לך: מותב שיטלנה מני שננתנה ואל יחול הוא בעצמו.

ברור היה לרבי חנינא בן תדרין כי רגעי חייו היו ספורים ולא היה לו כל טicieי להינצל מזועם של אוטם רשותם ארורים. גם סאת ייסורי הלהכה וגרה מעבר לכל מה שנניתן לשער. אף על פי כן לא הסכים לעשות צעד כלשהו שייחס את עצת נשמותו. נימוקו היה עימיו, כי גם בתנאים האiomים ביותר אין לטעול בפיקדון היקר שהופך משמשים בירוי האדם.

לא תמיד חי אדם הימים מדרשו עונג ופודוי הנאה. ידועים (לע) גם מעטים קשים שאלייהם נקלעו אנשים. במצבי מצוקה היו כאמור שהעתלו שהחתאננו על רוב סיבלם, אולם על דעת איש מאמין מעולם לא עלה צל של מחשבה לקרב את קיצו. החי בהכרה שאינו בעלים על גופו ושלוחם שאינו אדון לנשמותו, אינו מעוי לחשוב על איבוד עצמי לדעת. היהודי שמשכים בכל יום ואומר: "אלוקי, נשמה נשנת ביה תורה היא, אתה בראתה, אתה יוצרת, אתה נפחת ביה", יודע כמו כן, כי רק "אתה עתיר ליטלה ממנוי", וההערכות אונושית כלשהו בתחום זה אינה שלילת להלוטין.

את חייו אינו יוכל לבולותם לrisk, והוא משתרך בכל כוחותיו למלאמ בתוכן ערכי מקודש התואם את אופייה של הנשמה שבו. גם עניין זה נכלל בפרש ערי המקלט. על הרוץ בשגגה אמרה התורה (דברים ז, זב): "ונס אל אחד מן הערים האל וחוי". מה שחדגתה התורה בדבריה "וחוי", הבינו חז"ל שיש לאפשר לאותו הורג בשגגה לא רק לחיה את חייו בעורפה פיסית יבשה, אלא לחיות אותו כשהם מלאי תוכן. על כן נפסק להלכה (ומכבים הלכות רוצח, פרק ז, הלכה א):

תלמיד שגלה לעיר מקלט, מגלון רבו עמו, שנאמר "וחוי", עשה לו כדי שיחיה, וחוי בעלי חכמה ובקשה ללא תלמוד – כמעט חשוב. וכן הרוב שגהה מגלון ישבחו עמו. אילו נתנו מן התלמיד את האפשרות להמשיך לknut תורת מפי רבו, אילו גורנו עליו מיתה רותונית, וכן אנו מוצווים להעתיק את הרב עם בית מדרשו לעיר המקלט, כדי לספק לאותו בורח את תנאי הקיום המינימליים שלהם הוא זכאי!

(18) מסוימת יקרה מדי, והוואצאות יתרוות על התפקיד שהיא מונבת, רשאי בעלייה להשביטה, להשוויתה, או לפරקה כליל. לא כן ביחס לחיה האדם שאף פעם אינם נמודדים לפני "כשור הייצור" שלהם. וכורדים לשמצה רשי העולם שבדורו שלפנינו שגדלו בשיטה שראתה באדם "מכונת יצור" ו吞 לא. בשם שיטה זו שלחו אוטם חיות-אים מילוי בני אדם לתחי הגוים, באשר לדעתם אלו לא היו תועלתיים במידה מספקת. וזהו תועאה ישירה מן הכהירה בגין האלים.

הנאים לא היו הראונים שגרסו כן. בידינו מדרש נפלא המלמד ש"זכות הראשונים" לוגשה זו שמורה לבני דור הפלגה. הם היו הראשונים שבחנו כל אדם רק מבחינת כשור הייצור שלו, ובהתאם לכך חישבו ומיצאו שהרבה מוצרים חומריים, ערלים עליון בערכם. כך נאמר על בני הדור הראשון בפרק ד' רבי אליעזר" (פרק כד):

ואם נפל אדם ומת לא היו שמים את לבם עליון, ואם נפל להבינה את חייו יושבן ובוכין ואומרים: אוי לנו, אימתי חלה אורחות חתיתיה.

אם היה מישחו סבור שגישה זו פסה וחולפה מן העולם, באו העברות וטicho על פניו. בגין יראת אלוקים, שיטה זו לא נעלמה, ולא עד אלא שאף "השתכללה" עד שהגיעה לפני שנות דור למדדים המפלצתיים שאין מוחננו מסוגל להקיף את הזועה שביהם. בני דור הפלגה רק ולולו בחיה האדם, והנה באו יורשים וגرسו שאת החלשים או החולמים יש להשמיד, ואת תוצאות "איידיאולוגיה" זו חוותו על בשרכו.

Each person must say, "The world was created for me."

Sanhedrin 37a

Every Jew must know deep in his heart that he is as precious to God as if he were an only child. Each person must declare, "The entire world was created only for me," for God made the perfection of the entire universe dependent upon the souls of the Jewish People. Each individual is at the center of countless, interconnected, spiritual worlds. Thus, it is as though he alone exists, for no one else can repair those aspects of creation unique to him. Every individual must work to purify his consciousness, and to make his soul radiate with a pure, clear faith. In this way, the Jewish People are considered partners with God in the act of creation.

When Adam ate from the Tree of Knowledge, he caused good and evil to become intermingled both in the upper worlds and in the souls of mankind.¹ The repair, which entails the separation and uplifting of the good, is accomplished through

Torah and prayer, and through each word spoken in holiness, be it a blessing or an "amen" or a Kaddish. Whenever a person withstands a trial and overcomes the evil inclination, he causes a wondrous reparation to occur within himself, and within all the worlds dependent upon him.

22

את האדם לחכם! רק אם "ירבה בישיבה" - תפילתו תוכל לסייע. כך הוא גם היחס הנכון, בוגר לשמרות הנפש: ראשית, עשה כל שביכולתו, לבל עצה תקלת מתחת ידו: יתקנו מעקה מיד, אף שלרוב לא נתר כף לכך בתום בניית הבית (אנב: כדי לשறין כסף לנושא חשוב זה, לפני קיית הקרמיקה וכו...); יכסה בורות; ינוג במכוניותו במיהירות מوتרת, ותוך ריכוז מלא בניגוד. כך למשל יש לשוקל, אם לשמעו שיעור תורני בעת הנהיגה, אם הדבר מסיט את דעתו. אחר כל זאת, אחר שביצע את כל מה שיכול היה - יבקש רחמים מי שהחיים שלו. אבל חילתה מההניס עצמה לסכנה ולסיכון על תפילה נרגשת, או להשair חפירה בלבתי מכוסה, ולהצהיר באמונה שלמה ש"בעזרת ה' אין אחד לא יכול". במקורה זה, חובה לכסות את הבור - במקומות לגנות אמונה.

23

Rabbi Nachman taught that every day is a completely new world.⁷ Each day makes use of a different spark and, even if a person perfects today's spark, he will still have to work on tomorrow's.

Yet the Evil One steals our days, one at a time. He confuses us with worries over the past and future, which are not under our control at all. A day here or there seems insignificant, but in the end, all the days of one's life, with all their holy sparks, will be lost.

24

The Main Thing is the Present

Therefore, our main effort is to treasure every moment of the present and to realize that the only thing we have in the world is now and today. It doesn't take great wisdom to hold onto the present, only the honesty and simplicity to recognize exactly what one needs to do at that instant. For example, a person walking in the streets knows that he should not let his eyes stray to improper sights. When he prays, he knows that he should answer Amen or respond to Kaddish with concentration. In yeshiva, he knows that he should study Torah another hour without interruption—whatever is right for that particular time.

Awareness of our responsibilities can also save us from wasting our lives in trivialities. This is the only way we can perfect ourselves. When we worry about the future, we are going ahead of our days; when we worry about the past, we trail behind them. In neither case are we actually going *with* our days. But, if we put all our attention into the present, then we fulfill the verse, "And Avraham was old, he came *with* his days" (Genesis 24:1).

לאחר שעמדנו על החומרה הנוראה, שבסיכון ובאיוב נפש מישראל; לאחר שראינו את הרמב"ם המתיר, שאפייל עבודה-זרה, עריות וחילול שבת, אין חמורות פשוטות-דים – היכן חטא חמור מכך?

– מתרדר שוכן: "המחטיא לאדם – קשה לו מן ההרגו!" במבט אמיתי ההסבר כה ברור: הלא הפגיעה חמורה לאין-ערוך! "...שההורגו – הרגו בעולם-זהה (בלבד); והמחטיאו – מוציאו מן העולם-זהה ומן העולם-הבא" (רש"י לדברי, ט). וידועה הדוגמה שהביאו חז"ל: שטי אומות קידמו את ישראל בחרב, ושתיים – בעברה. מצנים ואדום, רדף את חיים של ישראל: מצרים העבידה אותם בפרק, והרגה בהם בזרקה ליאור ובמיתות משונות; ואדום: "יעצא אדורם לקראותו נס כבד וביד חזקה" (במדבר, כ). ואילו עמו מואב, "ירק" החטיאו את ישראל בעון פעור* (שם פכי'ה), ואדרבה, בתחות הגשמי, בנותיהם קידמו את ישראל בדוכני מאכל ומשתה בלב המדבר,

ובهم יין עמוני משובח וכלי פשטן נאים (סנה ק). אך הסיכום לדורות הוא: אדומי ומצרי, רשאים לבוא-בקחל בדרך שלishi, ואילו עמוני ומואבי,

"גס דור עשרי לא יבא להם בקהל ה, עד עולם" (דברי ג, ד).

הלחק הוא פשוט נוקב: אם התורה הקפידה כל כך על זירות בחוי אדם, כל שכן צריך להיזהר שלא להחטיאו אדם. לנקטו **בכל** אמצעי הזירות! **וכמו-כן:** כשם שאסור לאבד את חי עצמו, יש להיזהר שבעתים שלא להחטיא את עצמן. שמעתי מהרב (שליט"א) וללה'ה: עם כל זירותו של היחף חיים זצ"ל במושא-פיו, בכל זאת היה מקלל אדם אחד, והוא הימשיכיל' אדים הכהן. ומדוע? – כי רצתה להחטיאו; למושכו ל"השכלה".

וקיל אלוטו כמודמי בזו הלשון: "ימח שמו, וברוך ה' שמחה שמו".

ונס כאן: כשם שחומות הפגיעה בחוי אדם, היא בפשיעה עצמה; בכך ש**אדם יציר תנאים לסייע חיים** – כך גם בחוי-הרות. שחריו אותן "משכיל"

רק ניסה להחסית את היחף חיים, ואנו עדים שלא הצליח – ובכל זאת

הכריע היחף חיים לקללו. מפני שהחטיאו, גרווע מן ההרגו; והמסכן את

הרוחניות, את הנצח – קשה מן הרודן בסקין שלופה אחר הגוף הקלה".

25

ונזכיר חלק מן הראיות הרבות לכך:

א) ה"חzon איש" שואל: חז"ל אמר, שכאר הר' אמר בסיני: "מי יתן, והיה לבבם זה להם ליראה אתי... כל הימים", היו צרכיהם ישראל לבקש מידי מה: יתן לנו אתה יראת-שמי" (דברי ה, כו, ע"ז ה) – ולכארה, הרוי (ג) "הכל בידי שמים, חז' מיראת-שמי"! – אלא שכבר באיר הרמב"ם (הקדמה לאבות" פ"ח), שאותה "יראת-שמי" שאינה בידי שמים, כוללת את כל מעשי האדם; המעשים, ההשתדלות התוליה ביראת-השמי" שלו – זו אינה בידי שמים (ו"י הכל בידי שמים), כוונתו לדברים הקבועים בטבע שאין לאדם בחרה בהם: להיות גבוה או נמוך, וכדו). מחדש ה"חzon איש": תפילה היא מעשה! היא השתדלות הכלולה ביחס מיראת-שמי";

נמצינו למדים, שהتورה מעניקה חיים לעולם, וכמו-גם התפילה; בזכותה, לא ישן הברזל מעץ הגרזן. אלא שיש להבחן בין התרבות וההתפילה: הבריתנות ב"אבות" (ו, ה) אומרת, שהتورה נקנית בארכבים ושמונה מעלות: בתלמוד, לעיל במספר תפילות, שביהן אנו מבקשים אהבת תורה ולימוד הרוי מינו לעיל במספר תפילות, שביהן אנו מבקשים אהבת תורה ולימוד תורה, לנו ולבנינו? – אלא שתפילה היא סיום לימוד. אם לימד ויקשיב וכו' – יהה תפילה על מה לחול. הבחנה כזו מפוזרת במסכת נידאה" (ע):

שאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע: מה夷שה אדם ויחסן? – אמר להן: הרבה בישיבה וימעט בטהורה"; אין דרך אחרת. שאל: והרי הרבה למדו ולא נהיו חכמים? – **"אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו"**, שנאמר: "כי הי' יתן חכמה, מפי דעת ותבוננה" (משלי ב, ה). מבירת הגמרא: אם כן, אם הכל תלוי בעצם בתפילה, מדוע ענה להם ירבה בישיבה? היה צריך לומר להם: יתפלל להיות חכם! – עונה הגמרא: מושום שתפילה לבדה, לא תהפוך

נידאה

26

מהשיית' שאו אין לעיל שטחה עליונה. ועפי' י"ל מ"ב אשר ירצה את רעהו בבלדי דעת, דוגה דעת ענינה דבוקות כ"מ' ואדם ידע, והיינו שוה שרצת את רעהו נובע מבלי דעת, מחתמת שהפסיק מרבוקות בה, וזה גרם לו שנכשל בדבר כזה. כי כאשר יש על היהודי שטחה עליונה לא יתכן שיבא לידי דבר כזה להורג אדם, ורק משומש שהיה בבלדי דעת שהפסיק מהדוקות בה, ולא הייתה עליונה וההשגהה העליונה, יתכן שיבא לידי דבר כזו מיניהם מקרים רעים. ונמצא שככל המקרים והפוגעים הרעים שקרוים לאדם הם רק בעת שהוא נבדל

ואת הערים אשר תנתנו לילום את שער המקלט אשר תנתנו לנו שם הרוצה. ועמדו הפרושים מה עניין ערי מקלט לעיר הלוויים. כן צ"ב משוחוויל (מכות א): ע"ה פ' להלן, אשר נס שם, שם תאה דירתו שם תאה מתתו שם תאה קבורתו, וצ"ב מה העניין שיקברוovo דוקא שם בעיר הלוויים, והרי עניין ערי מקלט הוא בערך להציגו מגן גואל הדם שלא יחרגנו ולטמי זה נוגע לאחר מיתתו. ובזמנים הענין ייל' מש"ג בתורה בדין הורג בשגגה (דברים ד), לנוס שמה רוצח אשר ירצה את רעדו

27

ועצטו שילך לערי הלויים, ע"ד ב"ה הרה"ק מקאליסיך ז"ע באמתו"ל (חולין עה). יודיע צערו לרבים ורבים מבקשים עלי רחמים, דלא נאמר ורבים יבקשו עלי רחמים אלא מבקשים עלי רחמים, כי יהורי כאשר דבוק בה לא יכול לבא עלי שום צער, וזה העצה יהודית צערו לרבים, היינו שיתפרק ליראייה, ואו רבים מבקשים עלי רחמים, רחמים היינו זער, ע"י שהוא דבוק אליהם שניהם צרכיהם לבקש עלי רחמים אלא הרחמים מתבקשים עלי מלאיהם, בהיות שהוא דבוק בהם והם דבוקים בהשיית, ע"ז יוצא מכל צורתי. כי בכח והרכבים הדבוקים בה שמודיע צערו להם שורה גם עליו השמירה העליזונה אף שהוא לבדו אין דבוק בה שחרי קרה לו צער. ועוד"ז י"ל בעניין רוחח אשר יצח את רעוון בכל דעת שהפסיק מהדבקות בה' וגנטנק מהשיית ומAMILא גנטגלן לידיו לרוחח את רעוון, שהצעזה והתקון עכוורו שינוע לערי הלויים, שבת לוי הם השבט הדבוקים בהשיית, כדאי' בתו' א' שהשם לוי הוא מלשון לולה איש היינו שהוא גלהה ומוחבר להשיית, וכטשכ' הרמב"ם (סוף שמיטה וובל) שבת לוי הם חיל ה' השקב'ה אומר לדם אני ולך ונחלך ש תמיד הם מופרשים לעבדות ה' ודבוקים תמיד בהשיית. וכuin דאי' בספר החינוך בה' שורות עלי רחמים. כי שבת לוי הוא מצה תח' בעניין ערי הלויים, כי שבת לוי החינוך מבחר השבטים שבחר הקב"ה מכל שבטי ישראל והוא נכוון רק לעבדות ה', لكن אין לו כל חלק ונחלה עם ישראל כי הם מתנערים מכל ענייני פעה"ז, והעריטים שהם צרכיהם ורם רק כל התוכו ערים שבת. ע"כ יש קדושה בערים, ולכך ינות שם הרוצה משפט לוי.

(שחכפר על עוננו אדרתם המקדשת בקדושיםם. ויש לבאר ואת ע"פ האמור ומה שנמצא בעיר הלויים ומתקבך אליהם הר"ז ערי מקלט לנו שנמה כל רוחח שאף אם גנטנק מהשיית הריווחוור שב היהות דבוק בהשיית. וע"כ שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו, כי אף פעם אסור לו להיפרד משפט לוי.)

על דרך זה הוא גם כה הש"ק. כמאחו"ל (שבת קיינוי) כל השומר שבת כוותכתה אפילו עבד ע"ז כדורי אגוש מוחלין לו, אפילו שעובד ע"ז כדורי אנוש הוא נמיוי אעפ"כ מוחלין לו כיון ששומר שבת כוותכתה. כי ש"ק היא מקור הדבקות בה, כמד"כ בני ובין בני ישראל אות היא ואחו"ל בנסת ישראל היא בן זוגן, שהש"ק היא בבח"י נישואין ודבקות. והוא כל השומר שבת כוותכתה, היינו שב ש"ק להיות דבוק בהשיית, אפילו עבד ע"ז כדורי אנוש שנתרחק כ"כ מהשיית מוחלין לו בכח קדושת השבת, ואך שבכל ימות השבוע אינו יכול להגייע לדבקות בה, בש"ק חור להיות דבוק לשורש.

לכוארה יש לעין, שכן הלא התורה הקדשה מבירה מפורשות כי היא מדברת על מכח נשפחה בשגגה, וכך בפסוקים הבאים אנו מוצאים (כ"ב - כ"ג): "וְאֵם בפתחם בא איבת הדפו או השליך עליו כל כל בא צדיה, או בכל אבן אשר ימota בה בא ראות ויפל עליו וימת והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו", הרי שמדובר כאן באדם שלא היה לו כל כוונת זדון, והוא מעולם לא שנא את ההרוג, והמאורע הטראגי אירע בפתחם פתואם ללא צדיה ובambil שהיתה להרוג כל אפשרות למונענו. מעתה לכוארה עליינו לבאר, מדוע מגדירה התורה את ההרוג הזה כ'רוצח' לכל אורך הפרשה? ומדוע היא שולחת אותו אל עיר המקלט, ומעמידה אותו בסכנות נפשו כאשר היא מותירה לגואל הדם להרוג אותו במידה ויצא מעיר מקלט? הרי לכוארה הוא לא עשה מזומה! הוא אכן אשם, ולא הייתה לו כל כוונה לעשות דבר מה לחבירו!

* ונראה לומר בביורו של דבר, שהן אמנים הרוצח בשגגה לא שם לב למשעו ולתוצאות שלולות להיות להם, אולם בדיק על כך הוא טבעי: האדם נברא וירד לעולם הזה - כדי שישים לב: כדי שיתבונן במשעי, ויחשוב בכל רגע מה מוטל עליו לעשות, מה מצבה ממנה הקב"ה, ואילו תוצאות שלולות להיות לכל מעשה ומעשה אשר הוא עושה! עליו לדאג לך כל מעשיו יעשו בזהירות ומתוך מחשבה מודקת, כי אם לא יעשה כן - הרי שההתוצאות שלולות להיות הרות אסון, כמו במקורה שלפנינו!

כאשר אדם הגיע לידי כך שהוא הרג את חבריו בשוגג - אין ספק בכך שהוא לא התבונן היטב בכל מעשיו אשר הוא עשה, ולא הריג את עצמו לפחות פועל ולחיתות מתוך שיקול דעת מושב! אילו היה מתבונן וזהיר בכל מעשיו - הוא בודאי היה

27 * שכן לא כתוב הרמב"ם (פ"ג מהלכות שמיטה וובל, ה"ב): "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובכיזה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' לשורתו ולהוראות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרביבם, שנאמר: י'רו משפטיך לע יעקב ותורתך לישראל'. לפיכך הובדל מדרכי העולם: לא עורך מלחמה כאשר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין עצמן בכך גופן, אלא הם חיל השם - שנאמר: 'ברך ה' חילו', והוא ברוך הוא זוכה להם - שנאמר: 'אני חילך ונחלתך'."

הרי לנו מפורש, כי בני שבת לוי - הרי הם קדושים את מלא תשומת ליבם אך ורק למטרת אחת ויחידה: קיום רצון ה' יתברך מלך מלכי המלכים! מעתה, אין מתאימים מהם בכדי להרעיף השפעה חיובית על הרוצה בשוגga, וללמוד אותו כיצד יכול להיות את חייו מתוך התבוננות באופן אשר יאפשר לו למלא את תפקידו ולהמנע מכל חטא ועון מכאן ואילך, בשוגג או במידה חילתה...

עומד בראש על התוצאות שלולות להיות למשעו, ולא היה מגע לידי המעשה הנורא שעשה, כאשר התוצאות הטריאגיות היו נמנעות ממייל!

28 * לפיכך, מגדירה התורה את האדם הזה כ'רוצח' - שכן הוא נושא באחריות מלאה לתוצאות מעשיו, אותן תוצאות אשר הוא לא הקדים את תשומת לב הנדרשת בכדי לצפותן מראש! לפיכך אף עליו לגלוות לעיר המקלט, שכן הגלות הזה אמורה להביא אותו לידי התבוננות על מעשיו מכאן ואילך, וללמוד אותו להיות מעתה את חייו מתוך חשבון מודדק - על מנת שלא יגיע לידי שוב מעשה מעין זה שairauro לו עתה...

ובזה נראה לבאר, מדוע נבחרו דוקא ערי הלויים לשמש כעיר מקלט. שכן כוונת התורה אינה רק להגלוות את הרוצה בשוגגה ממקוםו, אלא להביאו למקומו תורה, למקום שבו חיים אנשים אשר חיהם עברים עליהם מתוך התבוננות עמוקה יסודית, בכדי שילמד מהם כיצד עליו לנחל את חייו, יוכל לתקן את שורש החטא שהביאו לידי רציחה בשוגג.

ובכן, אך - אין מתאים יותר מאשר ערי הלויים... הלויים - הלא הם מופרשים מתרומות העולם, וכל מעיניהם נתוניים הוי אך ורק לעבודתו יתברך! הלויים - הלא הקדישו את כל חייהם התבוננות ברצונו יתברך ובתורתו, ולפיכך מהם בודאי יכול הרוצה בשוגga למדוד כיצד להתייחס אל החיים וכיידח חייו אוטם באופן נכוון שיאפשר לו להשלים את תכילתיו בעולם.

ר"ש", מלמדנו כי בכוחו של הכהן הגדול לגונן על הדור ולגרום לכך שלא תהיינה הריגות ואפלו בשוגג בימי חייו. ולפי שלא התפלל הוא נתבע ממשים, ונחשב כאדם שיש לו קשר לפרשה זו של הריגה בשוגג, עד שבמותו יוצאים ההרוגים בשוגג מעריך המקלט.

בגמרא (מכות יא.) מובא: אימזו של הכהן הגדול הייתה מספקת מחיה וכסוט להרוגים כדי שלא יתפללו על בנה שימות, ומכאן מתבקשת המסכמה כי למרות שאנשים אלו עשו את מעשיהם ונידונו על כך, אף"כ קיים חשש שתפילתם הנאמרת בלב שלם תשפייע.

בספר "מחשבת התורה" מבאר הרב אברהם דין שליט" את דרך של התפילה:

הכהן הגדול בעומדו ביום הכיפורים לפני ה' להתפלל על הגשמי, המביאים חיים לעולם, היה מתפלל: "ולא תעבור לפניך לתפילה עברי דרכים". כלומר, אנשים הולכים בדרך כלל לעולמים להיקלע למצוקה אם ירד גשם, והם עלולים להתפלל לה' שלא ירד גשם. עליהם מתפלל הכהן הגדול שה' לא ישמע לתפילתם. וນשאלת השאלה: הרי באותה שעה מתפללים המוני בית ישראל לפני ה' שיריד גשם כי בלעדיו קשה מאד לחזות.

יום-יום הם חזרים ומתפללים לפני ה': "וthon טל ומטר לברכה" וגם כן, מפני מה קיים חשש שה' יזען ודוקא לתפילה עברי דרכם המבקרים את טובות עצם?

* פירוש נפלא הביא המחברה הרה"ג יצחק דיין שליט"א בשם המפרשים, שאotton עובי דרכם נמצאים באותו שעה במצב אישית, ליבם מריגש את הצרה ולכך הם מתפללים עמוקely. אמנים בכך הוא שעם ישראל כולו מתפלל באותו שעה לגשם, אולי הוא לא חש על ברשו את הצלחה ולכן תיפילתו עלולה להיות בגדר מצות אנשיים מלומדה. תפילה אותם יחדים המתפללים עמוק הלב עלולה להכריע את תפילת הרבים!

במשנה (ברכות ל:) נאמר: "אין עומדים להתפלל אלא מתוך כבודם ליבם לאביהם שבשמים".

כשאומרים "ברוך אתה צרייך שיכoon ליבו לשמים", אין הכוונה שכשאומרים "ברוך אתה צרייך לחשוב על המילים שהוא אומר ולא להרהר בארות הצהרים וכו'" ב... אכן, פשות וברור כי גם חובה זו מוטלת עליינו, אך לא זהו חידושים של חז"ל בהלכה זו.

मבאר הגור"א פיניקוס זצ"ל בספרו "אהל מרים": "לכoon" פירושו, כמו שמכונים חוץ לעבר המתרה כך יש לכoon את הלב לכיוון הרצוי – התפילה – ורק אה"כ להתפלל. נאמרה כאן, איפוא, הלכה אחרת למגמי: לפני אדם מתחילה להתפלל, עליו לעמוד לכoon את ליבו לפעולה שהוא שעשה שלמה עשייתה (לחסידים הראשונים לגודל דרגת תפילה נדרשה שעה זמנה לקיום הלכה זו, ובמה שנגענו אליו – יראה כל אחד לעצמו כמה זמן לוחק לו העניין). וכך יعمוד וחשוב לעצמו: "הנה עומד אני בעת להתפלל, וזה אזכיר עתה בכל הוצאות שלי ובכל העניינים העומדים על הפרק וכו'. מבטול אני, איפוא, את הכל! אין שום דבר שקיים בעת בעולם מלבד הקב"ה!" עד שיחוש שהשיג ביטול כלשהו לכל מה שקרה בעולם ורק אז הוא יכול להתחילה להתפלל.

שם כך, בעצם, ניתן לנו סידור התפילה, כי לנו לבדוק קשה מאוד לכון את המחשבה. איןנו מסוגלים להחזיק את המחשבה שלנו אפילו שניות אחת. זו אינה גוזמא בעלימא! ומטעים זה גם בסדר התפילה מופיעים קודם פסוקי דזירה שם הכהנה לעמוד לפני המלך.

זה ממש תוכן מילוטיו של "נפש החיים": "לפנות ליבו מטרדת המחשבות, ולהטotta אל הכוונה השלמה לתיבות התפילה בלבב שלם ומעומקא דיבא" – לא רק שבעת אמרית מילות התפילה אין לחשוב על דבר אחר, אלא לעשותות "פינווי" של הלב ממחשבות זרות לפני התפילה ולהטotta את המחשבה אל הכוונה, ורק אז להתחילה להתפלל.

בלתי אפשרית, כפי שידוע לנו.

אם כן כיצד נוכל באמת לכון בתפילה, ומה עליינו לעשות כדי שהמחשבות לא יטרידונו? לא אחת אנו חפצים לבקש איזו ש"ה בא אישית בתפילה שמו"ע. לעתים זה "רפאנו", ופעמים "שמע קולנו", והנה פתואם אנו מוצאים את עצמנו "במודים אנחנו לך" ורק אז נזכרים ששהחנו לבקש בזמנן. על כן העצה היועצת היא לעשות התפילה! וזה הדבר שרבבים טועים בו: מרכזים את המאבק על התפילה לשעת התפילה עצמה – דבר שהוא כמעט בלתי אפשרי, ובאמת עיקר העבודה צדקה להישנות לפני התפילה. להלהיב את עצמו, לא להיכנס מהרחוב לביה"כ" ישירות לתוכה התפילה, אלא לשחות מעט "ולכון את ליבו לשמים".

כיוון שאין ביכולת האדם כל לכון בתפילה, כי המחשבות מרצפות בתוכו בעלי שיכול כל לשלווט עליו, וכל כח הכוונה הוא רק בגין "הבא ליתה" שמשמעותו בידו. הרי לנו, כי ישנה הבטחה מיוחדת מהקב"ה שמי שיבונן את ליבו – יגיש לתפילה מתוך הכהנה ראהיה, הקב"ה יעוז לך. אבל מי שאינו מכין את עצמו לך לא יזכה לסייעת דשמי.

* זה היסוד הגדול: הכל צריך להיעשות לפני שניגשים לתפילה, כי בשעת התפילה עצמה השליטה על המילים ועל המחשבות היא כמעט

Everyone knows about the *neshamah yeseirah*, the supplementary soul we gain on Shabbos. So what does it mean? Some people think it's like a fairy tale, something out of a storybook, a nice thing to tell the children. You know, children, on Shabbos a second soul flies into your body and makes you very happy. A cute fairy tale. But it's not a fairy tale. It's in the Gemara. It's in Midrash. So what is this *neshamah yeseirah*? Where does it come from? What does it do?

I have to admit that these questions troubled me for years. Then recently I saw what the Vilna Gaon says about it, and I was stunned. The Gaon writes that we have a *neshamah yeseirah*, an additional soul, because on Shabbos we have an additional *tefilah*. Every day, we have *Maariv*, *Shacharis* and *Minchah*, but on Shabbos, we also have *Mussaf*.

Do you hear these incredible words? Do you know what *tefilah* is? It is the pure connection of the Jewish soul to the Creator. The opportunity and the privilege of standing before Him expands the soul and infuses it with great power. So on a day when we stand before Him in *tefilah* four times instead of only three, our souls are expanded and enlarged and filled with powers far beyond the normal condition. That, says the Vilna Gaon, is the *neshamah yeseirah*.

We wake up every morning and say, "Elokai, *neshamah shenasta bi tehorah hi*. The soul you have placed in me is pure!" I recall vividly my rebbe Rav Yitzchak Hutner zatzal before Yom Kippur screaming to us, "The *neshamah* is pure. It cannot be sullied. It cannot be stained no matter what you do, no matter how we fail, no matter what mistakes we make or rebellious acts we commit. The *neshamah* cannot be stained. It is always pure." That is what we are. We are *neshamos*, pure, incorruptible *neshamos*. We're not just people. We're not IQs. We're not test results. We're not measured by material standards. We're pure and holy *neshamos*.

When we stand before the Almighty and relate to Him as *neshamos*, that is the essence of *tefilah*. The contours and dimensions of the relationship, of the connection between the divine)

37 **הזהר הקדוש אומר שהעצה לבקש את הבקשות עמוק הלב, כלומר כשאתה מתפלל אל תאמר את המילים סתם, אלא תתבונן בזה בעומק הלב ואז תוכל לכוון.**

"עומק הלב" פירושו לבקש בשיא ההתרגשות, לצחוק ולרעוד, לא לבוקש באופן שטחי כshawormim "רחם על ציון כי היא בית חינו". יש לחוש כי אם אין ביהם ק' אני פשוט מתי! זהה בקשה עמוק הלב.

38

מי שהורג נפש בשוגג גולה לעיר מקלט ויושב בה עד מות הכהן הדגול. לכורה, מה הקשר בין חייו של הכהן הגדל לבין דינו של רוצחنفس בשוגג?

מברא הרב ש' וולבה שליט"א:

לידנו רבותינו בוגרנו שיש כאן בוחנה של עונש לכיהן הגדל, כיון שהוא עליו להתפלל על בני דרכו (שלא ירצו ולא ירצו). אם נרצה מישו, הגם שבשוגג, סימן הוא שהכהן הגדל בין דינו של רוצח לעניינו של הרוצח, "וישב בה עד מות הכהן הגדל".

בתורה איננו מוצאים דין שהכהן הגדל צריך להתפלל, וגם אין מוצאים תפילה כזו בסדר התפילות של הכהן הגדל ביום היכורים בקדושים או בצתתו שם. אבל העניין הזה ברור ומובן מALLYO, זו הנחת יסוד פשוטה שהஅחריות של הכהן הגדל היא להתפלל על בני דרכו. מודיע? כי הוא הוא המופקד על בני הדור.

ומזה יוכל ללמדו בניין-אב, שככל מי שמופקד על אחרים – חייב להתפלל עבורה. רב ציר להתפלל על בני קהילתו, כך זה לגבי ד"מ על בני ישיבתו, ובבודאי שיש חובה כזו על הרים לגבי ילדיים. אומסיף הרב וולבה: ברור לי, באופן אישי, שאם הגעתו למשחו בתורה – זה בזכות תפילותיה של אמי. שמתי לב שהיית מתפללה עלי, אפילו עשר פעמים ביום.

39 **לכל תפילה יש את העוצמה משלها, אך אולי מן הראוי להעיר ש"תפילה של אמא" יש בכוחה לחזור לשעריו שמיים ולבקווע דקיעים. בכך של אמא הוא מכל הלב ועם כל הנשמה וכאשר היא בוקעת מממעקים אי אפשר לעצזר אותה.**

זה כוחה של תפילה – מעלה מן ההגיוון, למעלה מהטבע והגירה. התפילה היא מתנת חינם וגם כאשר לא מגיע אם היא כבר נשמעת – היא מתבלת.

עלולים איננו יכולים לומר שהתפללו כבר מספיק עבור הילדים, ואי אפשר לקצוב גבול לתפילות שעליינו להתפלל. גם אין נוסח שתיקנו חז"ל לתפילה כזו. ישנה רק האפשרות להתפלל עמוק הלב, וכך כל אחד צריך לעשות, בנוסחו האישי. כל אחד יעשה נסח בוקעת ממעמקים אי אפשר בפניו באותו זמן. יש נוסח כללי שנמסר בשם החזו"א, לאומרו בברכת "

"שמעו תפילה" ובחדלקת נרות שבת, וכך כתוב:

40 **"יה רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, שתرحم על בני (פלוני) ותתפוך את לבבו לאהבה ולידאה את שמך לשකוד בתורתך הקדושה ותסדר מלפניו כל הסיבות המונעות אותו משקידת תורהך הקדושה ותכין כל הסיבות המביאות לתורתך הקדושה, כי אתה שומע..." (אגדות חז"א)**

ענינה של תפילה על הבנים וחינוכם היא כל כך חשובה, עד שיש מקום לחשוב שהתפילה היא העיקרי החשוב ביותר בכל החינוך. זו תהיה אשליה לחשוב שהחינוך וגידול הילדים להיות גדולים בתורה ומצוינים במידות טובות הואאמין בידי אדם, בידינו שלנו, הדבר תלוי בקב"ה. אמן הילדים הופקדו בידינו, ואנחנו צריכים לעשות את כל המוטל علينا. אבל נדרשת מאייתנו תפילה רבה לפני הקב"ה על הפיקdon אשר הפיק בידינו.

אנו זוכים, ב"ה, ומתפללים שלוש תפילות ביום, אך אולי הגע הזמן שנעצור רגע ונתבונן האם אנו באמת ובתמים מתפללים או שאנו ורק נמצאים ביביח"ן בשעת התפילה.

על מנת להבהיר מהי תפילה נתבונן נא, איפוא, בדבריו היסודיים של ה"נפש חיים" בענין חשוב זה העומד ברומו של עולם: כתיב "לאהבה את ה' אלוקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם" (דברים יא, יג), ואמרו ר' ז"ל (בפ"ק דתענית ובספר): "אייזוה עבודה שבבל? הי אומר זו תפלה". הנה אהבה שאמר שצריכה להיות בכל לב – הוא פשוט, כי היא מצוות התלוויות בלבד. וכן ענין אהבה בכל נפש – אמר, היינו אף גם למסור נפשו לעלי ית"ש מעוזם נפלת אהבה לו יתברך, וכמ"ש בפרשה הראשונה "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבך ובכל נפשך" – אהבה נמצאת מטבעה בלבו ובנפשו של האדם, זהה כל מציאותה בועלם.

שאלים המפרשים: ומה בכך, שיש רוצחים רבים בזיהוי, הרי ערי המקלט נועדו רק להורגים בשוגג. לעומת זאת, יכול להיות פער בין איזור לאיזור רק בכל הנוגע לרציחות בזיהוי, כך שדבר זה תלו依 בהבחרתו החופשית של האדם, אך לא לגבי מקרי מוות בשוגג, שיעורם אמרו להיות שווה, פחות או יותר, בכלל מקום ומקום.

* מההר"ל ב"גור אריה" מшиб על קושיה זו בתירוץ מעמיק, הפתוח לנו צורה להבנת עניינים רבים ונרחבים. וכך הוא כותב: "נראה לי, כי כל סוג, היה לו להיות נזהר שלא יהורג. וכך חיבר גלות, שאם לא כן למה יגלה, מה עשה? אלא שהיה לו להיות נזהר שלא יהיה חברו נהרג על ידו. ובגלווד נPsi רוצחים, אותם שהם מזידים, וממילא לא תמצא אחד מהם – אף הטובים שביהם – שהוא נזהר שלא יהורג חברו בשוגג. ולפיכך, כמו שתמצאו הרבה מזידין, שההורגים בזיהוי, כל שכן שהיה יותר הרבה שוגגים, שאינם נזהרים שלא יבוא על ידם שפיכות דם – ולפיכך היה צריך להרבה ערי מקלט".

כאן לימד אותנו מההר"ל פרק בעניין "השפעה סביבתית". הפעולות הבaltı רצונות של האדם, מושפעות באופן ישיר מן האווירה שמשרה עליו סביבתו הקרובת. יחסה של הסביבה, מושגיה וערכיה, חודרים לפני ולפנים, אל הרבדים העמוקים ביותר של ההכרה, וכך רוכש האדם בתה-מודע יחס של חשיבות או של זילזול לערכיהם השונים. בסביבה בה מעשי רצח בזיהוי הופכים לחלק בלתי נפרד מאירועי היום-יום, הולכת ונסתקת הריגשות הטבעית של האדם בכל הנוגע לשמיירת הנפש. כל מעשה ורצח כזה תורם לאטימות החושים ולנסיגת הערכית הפנימית, הקטל הנורא כבר איינו חריג ומצוע בעבר, זה הופך "חלק מהחיים". מחריו של הדם נעשו זול יותר ויותר, ואת מקומה של הריגשות האנושית, תופסים החיספס, הניכור והאדישות.

ר' ר' ר' ר' ר'

וועל"י מ"א נבית אברם וכן באוהב ישראל ע"ה שער מקלט אשר תננו לנו שם הרוצח, רשות ערי מקלט הם שיש תחיות בפסוק שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. כאשר יש ליהודי אמונה חזקה שה' אלקינו ה' אחד הר' עיר מקלט לנו שמה כל רוצח אפלואם עבר על העברות החמורות ביותר. ובמקרה בו יטור ע"פ הדברים, דהה אמרו כדיים שאמונה היא דבקות, ולבן כח האמונה הוא ערי מקלט לנו שמה כל רוצח, שכח בהירות האמונה שה' אלקינו ה' אחד נהיה שוב דברך בהש"ת, וזה מציל מיד גואל הדם מבקש להרוגו הוא היצ"ר המשתלט על האדם בעת שהוא מנוקך מהשי"ת.

48

Shem Mishnuel:

Let us first determine that there is a surprising correspondence between our subject and the first paragraph of the Shema. The mystics note that the breakdown of six *arei miklat* and forty-two Levitical cities are present in the Shema. The first line¹ of the Shema, from *shema* to *echad* contains six words. The rest of the paragraph, from *v'ahavta* to *u'visharecha*² contains forty-two words. This division of the Shema is not arbitrary, for the two sections reflect quite distinct concepts. The first line, containing six words, is the most basic declaration of a Jew's faith in God and His perfect, total unity. The remainder of the paragraph expresses our love for God and how the implications of that love manifest themselves in thought and deed. We may suggest that the six *arei miklat* and the forty-two cities of Levitical residence correspond, at least conceptually, to this breakdown of the content of the Shema.

* The accidental killer, has, by taking the life of another, put his own life in spiritual jeopardy. Thus, while he may still be physically extant, he needs to take steps to repair the spiritual damage and restore his relationship with God. Not to do so would leave him without a life force, a person with no spiritual function.

ופירושי "אף על פי שכורץ כגון ט' שבטים וכאן אין אלא שנים וחצי השווה מניין ערי מקלט שלהם ממש דבלעד נPsi רוצחים דכלבי גלעד קרית פיעלי און עקובה מדם". והרמב"ן העיר בזה שהרי אין המקלט נהוג אלא בשוגגין. וכן זה שיק לה דנPsiי הדם רוצחים. כי כונת הפסק לרוצחים בזיהוי.

אמנם נראה לפי מה שיסד לנו הרמב"ן ריש לפ"ז מהלכות דעתות כי דרך בריתתו של אדם להיות נשחק בעדרתו ובמעשיו אחר ריעוי וחייבי

ונונג כמנג' בני מדיינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שלימודם מעשיהם. ויתרחק מן הרשעים הholkim בחשך כדי שלא ילמד ממעשיהם". ואיריך שם בחוויכ האדם להתרחק מסביבתו הרעהليلן למדינה אחרת שאנשיה צדיקים. ולפי"ז ראה פשות כי במקומות מרוצחים בו רוצחים. הרו גם הכהנים שדים שם מושפעים מרשעתם פעולין און. ולא ישימו על לבם לשמרו ורכם שלא יומת אדם על דידיהם אפילו בשוגג. כי גם השגגה בהעדר והיוות ותשומת לב היה נגרמת. שהרי אין האנשים גוליה לעיר מקלט. ولكن ביעי ישוב קרייה עיר מקלט. בהיותה מקום משכן למרוצחים בזיהוי. וכך כל רוכבו להרבות בגלעד עוקבה מדם זו. עון שפיכות דמים. וממילא רבים הם שם ההורגים בשוגג.

ודרכי הרמב"ם אזהרה גroleה היא לדורות. שהאדם החפץ לשומר רצוי לבו ושפיע מעושי רשות. לא עילתה זה בידיו כי אם בתרחקו מהם שלא להיות שרוי במחיצתם. כי גם אם אין לו מדריכיהם נשחק הוא בברחה אחר דעותיהם. והרי הם מפעפעים בקרבו כארס של עכני. למעט ולהחליש תוקף יראת חטא והזהירות מהכשל בו.

שלא היו חיכום תמיד לא יפסיק מעל האדם אפלואו רגע בכל ימי, ואלו הן. א. להאמין בה. ב. שלא להאמין בזולתו. ג. ליהדו. ד. לא להכח אורה. ה. ליראה אותו. ו. לא לתור אחרי מחשבת הלב וראיית העינים. סימנים שיש ערי מקלט תהינה.

(ספר החינוך)

הנה בגמרה (מכות דף ט, ע"ב) הוכיחו רבותינו, מדוע נחוצות היו שלוש ערי מקלט בעבר הירדן - בדיקות כמו בארץ ישראל עצמה? הלא ארץ ישראל - אכלסה תשעה וחצי שבטים, בעוד בעבר הירדן - לא התגוררו אלא שנים וחצי שבטים בלבד! היתכן שזכוכיהם של שנים וחצי שבטים היו לצרכיהם של תשעה וחצי שבטים? אכן מתרצת הגمرا, כי "בגלווד שכחיו רוצחים", כלומר: בארץ הגלעד שמעבר לירדן - מצוים היו רוצחים לרוב, ולאחר מכן - נחוצות היו שלוש ערי מקלט כמו בכל ארץ ישראל עצמה.

ולכאורה יפה, היכן ניתן לומר מראש יארץ הגלעד יהיו מצוים רוצחים לרוב? האם אין לתושבי הגלעד בבחירה הופשית, להחליט אם יהיה רוצחים? האם על כרם אנוסים הם להיות רוצחים?

את התשובה נבין - אם נחוור להתבונן באופן בקשת בני גד ובני רואן על הנחלה בעבר הירדן. שכן נאמר בפסוק: (לעיל ל"ב, ט"ז): "ויגשו אליו ויאמרו גדרת צאן נבנה לנו פה וערם לטפננו", ופרש"י: "نبנה למকנו פה - חסם היו על מynos יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם".

* נמצא איפוא, כי בני השבטים הללו לא החשבו די את חינוך ילדיהם, מונמוס יותר מחינוך בנהיהם ובנותיהם, אף שבודאי אין אנו יכולים להבוני את מהות הטעאות שלא היה אלא בבחינה דקה מן הדקה, אשר אינה ניכרת לעינינו כלל.

מעתת נראה, כי לאחר ובני השבטים הללו לא החשבו די את חינוך ילדיהם, ניתן היה לצפות מראש כי העדר החינוך המספק - ישא בכפפו תוכאות הרות אסן, ויגרום התרבות של רוצחים בקרב בנהיהם של אוטם השבטים! ואף שהפגם הכל במעשייהם של בני השבטים הללו איינו נתפס בדעתינו, מכל מקום, אפלואו פגם כל מעין זה - די בו כדי להסביר נזקים עצומים לדורי דורותינו!